

САСЫЛ-СЫСЫ

АБАҢА ОСКУОЛАТЫН КЫРААЙЫ ҮӨРЭТЭР МУЗЕЙА

Аһыллыбыт сыла:1963с.

Свидетельство 695 №-дээх 1976г олунньу 26 күнэ.

**Музей салайааччыта:
Карманова Александра
Никитична**

Музей тэриллитэ

- 1962-кыраайы үөрэтэр муннук;
- 1962-1963-гражданскай сэрии кыргыһыларын туһунан матырыаал хомуйуута саҕаламмыта. Салайааччы - Константин Егорович Захаров.
- 1973- саҕардыллыбыта;
- 1976- 695№-дээх “Оскуола кыраайы үөрэтэр музейын” аата инэриллитэ.

ЭКСПОЗИЦИЯ САЛААЛАРА

- ◎ *Былыргы история*
- ◎ *Этнография*
- ◎ *Нэһилиэк, колхуос, сопхуос, оскуола историялара*
- ◎ *Сэбиэскэй былаас олохтонуута.*
Гражданскай сэри
- ◎ *Аба дойду сэриитин кыттыыллаахтара*

Мамонт аһыта, нозорог, бизон
унгохтара

АРХЕОЛОГИЯ

Неолит. «Хайарбаска»
археологической хаһы
булумньулар .

ЭТНОГРАФИЯ

ШАМАНСКИЙ БУВЕН
И УДАРНИК-БЫЛАБАХ

БУВЕННИ ШАМАН

КУОНЯ И „ХУТААХА“, МЕГИНО-
КАНГАЛАСКИЙ Р-Н.

ЭНКЭН И „КУМАРЫЛ“
СУНТАРСКИЙ Р-Н.

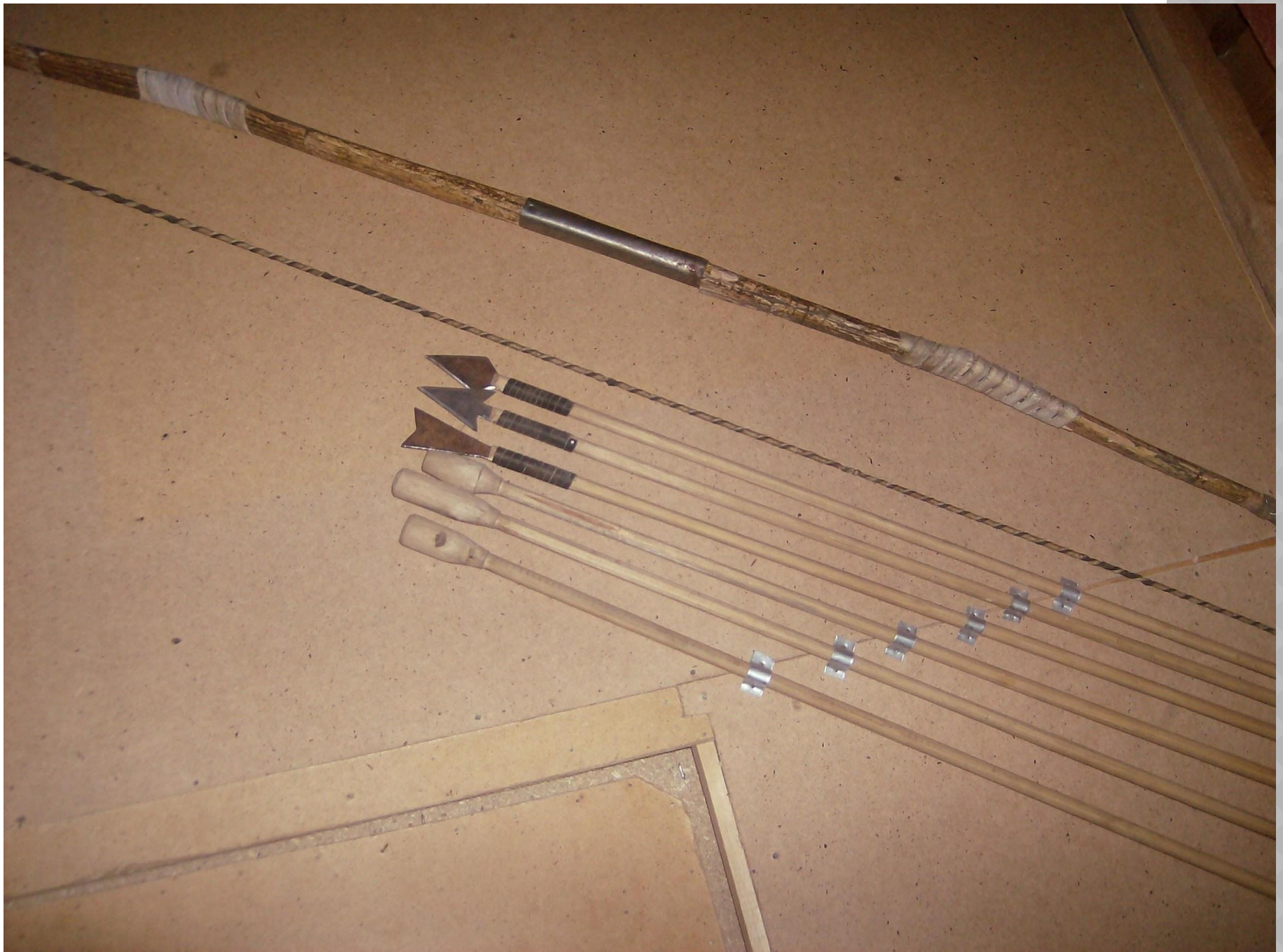

ШАМАНСКИЙ АРАПАС И „АРАМААХ“
МЕГИНО-КАНГАЛАСКИЙ Р-Н.

СААДАХТАРА

Оскуола историята

Оскуола историята

Колхозтар, совхоз историялара

Абажа сиригэр гражданскай сэри сълларыгар барыта 14 араас кыра да, улахан да сэриилэр буолан ааспыттара.

Абажа, Дьонку сирдэринэнэ маннык кыргыһылар буолбуттара:

1. 1921 с ахсынныы 29к. – Абажа сэриитэ,
2. 1922 с тохсунньу 10 к. – Оһохтоох сэриитэ,
3. Тохсунньу 12 к. – Хомустаахха тоһуур,
4. От ыйын 6 к. – Лаппынаба ытыалаһыы,
5. От ыйын 28 к - Үөгэйгэ тоһуур,
6. Атырдыах ыйын 10 к. – Куоҕаска,
7. Атырдыах ыйын 10 к - Хамырбан күөлүгэр ытыалаһыы .
8. Балаҕан ыйын 17 к – Унньуулалаахха,
9. Алтынныы 13 к. – Аартыкка,
10. Алтынныы 16 к.- Кураанахха,
11. Алтынныы 17 к. – Дьаамга,
12. 1923 с. олунньу 19 к – кулун тутар 3 күнүгэр диэри Саһыл – Сыһыы обороната,
13. 1925 с – Хаастаахха тоһуур,
14. 1927 с- сэттинныи 8 – 9к. – Абажа обороната.

**БОИ И ПЕРЕСТРЕЛКИ МЕЖДУ
КРАСНЫМИ И БЕЛОБАНДИТАМИ НА ТЕРРИТОРИИ
АБАГИ 1921 –1927гг.**

№ п/п	МЕСТА БОЕВ	ДАТЫ
1.	АБАГИНСКИЙ БОЙ	29 XII 1921
2.	„ОҺОХТООХ“ - ПЕРЕСТРЕЛКА	10 I 1922
3.	„ХОМУСТААХ“ — „—“	12 I 1922
4.	„ҮӨГЭЙ“ ЗАСАДА	28 VII 1922
5.	„ХАМЫРБАН КҮӨЛЭ“ — „—“	10 VII 1922
6.	„ЛАППЫНА“ ПЕРЕСТРЕЛКА	5 VII 1922
7.	„КУОҔАС“ ЗАСАДА	6 IX 1922
8.	„ДЬААМ“ — „—“	17 X 1922
9.	„ААРТЫК“ — „—“	13 X 1922
10.	„КУРААНАХ АЛААС“ — „—“	16 X 1922
11.	„УННЬУУЛАААХ“ — „—“	17 X 1922
12.	„САҔЫЛ - СЫҔЫЫ“ - ОБОРОНА	13 по 15 I 1923
13.	„ХААСТААХ“ ЗАСАДА	20 IV 1925
14.	АБАГИНСКИЙ БОЙ	9 XI 1927

Гражданской сэрии

1923 сыл олунньу 2 күнүгэр Пепеляев генерал Аммаба Ньылхантан Мил өрүс төрдүнэн киирэн, соһумардык сэриилээн ылбыта. Бу Якутскайга кутталы үөскэппитэ.

Бу ый олунньу 19 күнүгэр И.Я.Строд командирдаах Кыһыл этэрээт Саһыл – Сыһыыга төгүрүктээһиннэ түбэспитэ. Бу күнтэн 18 күн устата аар – саарга аатырбыт “Муустаах осада саҕаламмыта”. Кыһыл байыастар уһулуччу хорсун быһыыны көрдөрбүттэрин П.А.Ойуунускай “Өрүөл кэриэһэ” хоһоонугар толору уонна ситэри хойуйбута.

1927 сыл сэтгвнньи 9 күнүгэр буолбут гражданскай сэрии историкатын биір чабылхай страницатынан уонна кэнчээри ыччат дьыалаба мунура суох бэриниитин бастың холобурунан Абаба пионердара М.К. Артемьев баандатын утары сэриилэниилэрэ буолар.

Абаба герой – пионердарын сэриилэрэ - гражданскай сэрии бүтэник страницатынан буолар.

Абаџа герой-пионердарын сэриитэ

Бойобуой знамя.
Оборона макета.

1977г Абаџа
пионердарын
сэриилэрин
имитацията

Аба дойду Улуу сэриитэ

Музейга 6 стендэ, 113 хаартыскалар уонна докумуоннар аба дойду сэриитин кыттыылаахтарын туһунан сэхэргииллэр

МУЗЕЙ ФОНДАТЫН ДОКУМУОННАРА УОННА МАТЫРЫЙААЛЛАР

СЭРИИ ХАБЫС СЫЫППАРАЛАРА:

- ◎ Сэриигэ барбыттар ахсааннара - 193
- ◎ Сэрии толоонугар геройдуу охтубуттар - 86
- ◎ Сэрииттэн эргиллэн кэлбиттэрэ - 107
- ◎ Бойобуой уордьаннарынан, мэтээллэринэн на́бараадаламмыттара - 23

АБА ДОЙДУ СЭРИИТИН ОФИЦЕРДАРА

УЛУУ КЫРГЫҢЫЫЛАР КЫТТЫЫЛААХТАРА.

Биниги биир дойдулаахтарбыт бойобуой суоллара Москваны көмүскээнин, Ленинград обороната, Харьков аннынаабы кыргыҥыылар, Ильмень күөлгэ сэрии, Сталинград сэриитэ, Кенингсберг, Варшава, Берлин.

86 ӨЛБҮГ ТЭР УОННА СУРАБА СУОХ СҮППҮТТЭР АХСААННАРЫТТАН 36 ХААРТЫСКА

Погибшие и пропавшие без вести в Великой Отечественной войне в 1941-1945 годах из Абагинского наслега

АМГАЛДЫН НЭМЭГ, ОРГОЛГО	ТӨР	ЭХЭМЭГ	ЭХЭМЭГ	АМГАЛДЫН НЭМЭГ, ОРГОЛГО	ТӨР	ЭХЭМЭГ	ЭХЭМЭГ
1. Адамов Иван Егорович	1905	18 - II - 23	П. Цытай, 20, IX-42	44. Неуструев Савва Петрович	1900	-	пропал без вести.
2. Аммосов Давжа Егорович	1904	16. II. 23	Төрийн	45. Неуструев Савва Петрович	1902	-	пропал без вести.
3. Артемьев Егор Иванович	1903	-	-	46. Неуструев Петр Петрович	1901	-	пропал без вести.
4. Бедальский Софрон Иван	1900	-	-	47. Неуструев Владимир Иванович	1924	-	пропал без вести.
5. Богданов Николай Иванович	1922	30 - VIII - 41 г.	Умар в степи.	48. Пискунов Василий Дмитриевич	1900	-	пропал без вести.
6. Богданов Кирилл Михайлович	1903	-	-	49. Николаев Иван Михайлович	1921	-	пропал без вести.
7. Борисов Михаил Гаврилович	1920	-	-	50. Оксеров Константин Александрович	1913	-	пропал без вести.
8. Григорьев Дмитрий Егорович	1910	-	-	51. Оксеров Иван Павлович	1925	25.11.44	Почва Курортский обл.
9. Давыдовский Дмитрий Федорович	1910	17 - IV - 43 г.	В госп. Каргома.	52. Онуфриев Николай Павлович	1921	19.11.42 г.	Умар в Селенгинской
10. Давыдовский Иван Николаевич	1921	-	-	53. Онуфриев Иван Иванович	1909	-	пропал без вести.
11. Егоров Иван Иванович	1922	17 - I - 43	Төрийн	54. Осипов Григорий Александрович	1924	-	-
12. Емельянов Дмитрий Дмитриевич	1903	-	-	55. Петров Семён Семёнович	1901	23. IV	Умар в болотце в Тельмури.
13. Емельянов Дмитрий Васильевич	1925	-	-	56. Петров Иван Михайлович	1919	12. VIII-43	Почва Орловский обл.
14. Емельянов Проконий Васильевич	1916	-	-	57. Гаврильев Николай Александрович	1916	-	пропал без вести.
15. Емельянов Проконий Федорович	1920	30. 10. 42	Умар Тельмури.	58. Проконий Григорий Иванович	1922	1944	Умар в Читинской области
16. Ермаков Георгий Николаевич	1911	-	-	59. Потапов Федот Семёнович	1908	-	пропал без вести.
17. Ермаков Дмитрий Семёнович	1921	-	-	60. Потапов Михаил Александрович	1940	-	1941 Умар в Богдано
18. Ермаков Фёдоров Семёнович	1916	-	-	61. Попов Павел Егорович	1912	-	пропал без вести.
19. Егоров Александр Харитонович	1908	26 - V - 44	пропал без вести.	62. Семёнов Иван Дмитриевич	1900	-	-
20. Егоров Дмитрий Павлович	1921	17 - X - 42 г.	пропал без вести.	63. Семёнов Николай Михайлович	1924	-	-
21. Жирков Василий Романович	1903	-	-	64. Сарыгин Давжа Гаврилович	1902	-	-
22. Жирков Давжа Федорович	1906	-	-	65. Сергеев Проконий Дмитриевич	1911	-	-
23. Жирков Михаил Васильевич	1921	-	-	66. Степанов Кузьма Иванович	1903	-	-
24. Жирков Иван Нестерович	1899	-	-	67. Стручков Павел Иванович	1919	-	-
25. Жирков Тимофей Федорович	1909	21 - II - 41	Умар Селенгинск.	68. Старостин Семён Васильевич	1902	-	-
26. Захаров Василий Дмитриевич	1902	19 - X - 42 г.	Умар Тельмури.	69. Старостин Дмитрий Гаврилович	1907	1942	Умар в Читинской области.
27. Захаров Николай Александрович	1907	-	-	70. Старостин Георгий Степанович	1902	Почва в 1943 г.	-
28. Захаров Иван Иванович	1916	XII - 31 г.	-	71. Старостин Алексей Романович	1919	-	Почва в 1943 г.
29. Захаров Иван Григорьевич	1917	25 - IV - 42 г.	Умар Селенгинск.	72. Сидоров Павел Иванович	1914	-	Почва в январе 1945 г.
30. Захаров Фёдоров Григорьевич	1914	-	-	73. Сидоров Петр Петрович	1940	-	пропал без вести в 1943 г.
31. Захаров Проконий Васильевич	1901	9 - X - 42 г.	Умар в Тельмури.	74. Тарахов Николай Кузьмич	1921	-	-
32. Заборонский Николай Нестерович	1910	-	-	75. Тарбушкин Федот Егорович	1916	16. X-44	Почва в Читинской СР
33. Заборонский Николай Петрович	1919	23 - I - 43	Умар Каргома.	76. Троицкий Николай Александрович	1915	-	пропал без вести.
34. Заборонский Владимир Петрович	1920	-	-	77. Цевг Семён Фёдорович	1915	-	-
35. Иванов Семён Тимофеевич	1920	-	-	78. Чемеков Иван Павлович	1924	-	-
36. Карданов Владимир Васильевич	1919	-	-	79. Александр Петр Егорович	1915	-	-
37. Карданов Егор Петрович	1916	-	-	80. Жарков Георгий Александрович	1924	-	Почва VIII-1945 в Читинской
38. Кривонозиков Егор Егорович	1922	-	-	81. Захаров Николай Васильевич	1916	-	пропал без вести.
39. Корданов Михаил Васильевич	1922	-	-	82. Завалькин Иван Федорович	-	-	-
40. Лахриев Алексей Проконьевич	1919	-	-	83. Завалькин Степан Николаевич	1922	-	-
41. Лахриев Николай Проконьевич	1911	-	-	84. Федотов Проконий Иванович	-	-	-

***Петров А.Ф - Сашки-
пулеметчика.
байыаннай формата***

Уордыаннар, мэтээллэр
колодкалара

- Параднай шинель,
- Шинель-плащ,
- Китель уонна бүрүүкэ
- Фуражкалар

***Солдат кисетэ
Солдат каската***

